

۷- روشهای پرداخت در قراردادهای بین‌المللی

(۱)

یکی از اهداف عمده قدرتهای بزرگ در قرن اخیر، بویژه بعد از جنگ جهانی دوم، تقسیم مناطق مختلف جهان بمنظور استفادهاز ثروتهای طبیعی ملتها بوده است. در راستای دستیابی باین هدف سوم، همواره سعی شده که جهان صنعتی، تولیدکننده کالا و خدمات، و کشورهای جهان سوم خریدارانها و فروشنده مواد اولیه مورد نیاز در صنعت باشند. این سیاست بتدریج سبب شد که در دهه های اخیر با افزایش قیمت کالاهای ساخته شده از یکسو، تثبیت و در بعضی موارد کاهش قیمت مواد اولیه و سایر صادراتی جهان سوم از سوی دیگر، قدرت خرید کشورهای جهان سوم بطور یکجانبه و بمیزان زیاد کاهش یابد. این روند تدریجاً "بحران اقتصادی بزرگی را در دو قطب غالب و مغلوب دنیا بوجود آورد که بترتیب یکی از موجبات افزایش بیکاری در جهان صنعتی، و در جهت مقابل، افزایش چشمگیر بدهیهای خارجی، و نتیجتاً "عدم مکانات کافی در بزرگان غیر- عادلانه بین المللی بوده است." (۱)

این وضعیت بیسابقه در تاریخ روابط تجاری ملتها، از جمله در مورد روشهای پرداخت قیمت در معاملات بین المللی تاثیر بسزایی

(۱): و خاستگاه تا بحدی بوده است که جهت جلوگیری از سقوط اقتصاد بین المللی، خبرگان اقتصاد و حقوق کشورهای صنعتی، "در مورد یک نظام نوین اقتصادی "New International Economic order" تحقیقات بسیار نموده اند تا شاید تعادل اقتصادی از دست رفته را بنحوی جبران کرده باشند. این اندیشمندان هنوز بنتایج قطعی، مطمئن و موثر دست نیافته اند.

داشته است. در بازرگانی داخلی و خارجی اصل برای این قراردادارندکسه پرداختها با یستی بروش اعتباری صورت پذیرد. پرداختهای اعتباری باعث میگردند تا انتقال ثروت با سهولت لازم انجام شود. در اینجا سؤال اینست که اولاً چه روشهای پرداختی در معاملات خارجی سابقه داشته و مورد عمل واقع میشوند (قسمت اول). ثانیاً " با توجه به مسائل یاد شده، کدام طرق پرداخت بیشتر مورد توجه کشورهای خارجی و ایران قرار دارند (قسمت دوم). و بالاخره با نتیجه گیری، بهترین روش پرداخت قیمت در معاملات بین المللی ایران تعیین خواهد گردید (قسمت سوم).

قسمت اول - انواع روشهای پرداخت :

.....

روشهای متنوعی در بازرگانی بین المللی وجود دارند که تقریباً "همگی واجد دو خصوصیت زیر میباشند :

اول - دخالت سیستم بانکی بین المللی بصورت بانکهای صادرکننده اعتبار، بانکهای کارگزار و دیگر بانکها در انجام طرق مختلف پرداخت بها .

دوم - نقش اسناد و مدارک مربوط به کالای تحقق روشهای پرداخت قیمت .

برای بررسی این ابزار پرداخت باید در نظر داشت خریدار کالا در معاملات بین المللی، یا موسسه دولتی و شرکتهای تجاری خصوصی است، و یا اینکه فروشنده قصد دارد کالای خود مستقیماً در بازار کشور خارجی عرضه و بفروشد. لذا متناسب هر مورد

(۱): Issuing Bank ; Banque émettrice

(۲): Notifying Bank , Banque Correspondante.

روشهای پرداخت نیز متفاوت خواهد بود .

بخش اول - ابزار پرداخت در معاملات عمده بازرگانی بین -

المللی - روشهای متعددی را میتوان متصور گردید که برخی تحت
حاکمیت مقررات متحدالشکل بین المللی قرار دارند .

(۱)

۱- برات وسفته بین المللی : برات وسفته بین المللی از

اسناد تجاری هستند که نقش مهمی را در پرداختهای معاملات خارجی ایفا
مینمایند. برات را میتوان چنین تعریف نمود: " سند است مورد حمایت
مخصوص قانونگذار که بموجب آن شخصی بنام براتکش بدیگری که براتگیر
میباشد دستور میدهد که مبلغ معینی را در سر رسید مشخص در وجه یا حواله -

(۲)

کرد شخصی که آخرین دارنده سند است کارسازی نماید". تعریف سفته
نیز چنین است: سند است که بموجب آن امضاء کننده تعهد میکند

مبلغی در موعد معین یا عندالمطالبه در وجه حامل یا شخص معینی و یا
بحواله کردن آن شخص کارسازی نماید .

(۳)

این اسناد در روابط تجاری بین المللی عنوان برات وسفته

ارزی را در اصطلاح بانکی داشته اما از لحاظ تعریف و بطور کلی مشخصات

با اسناد ریالی اختلافی ندارند. اگر اوراق مذکور بضمیمه اسناد

دیگری از جمله بارنامه حمل کالا، بیمه نامه و... ارائه شوند، برات
وسفته اسنادی و در غیر این صورت برات وسفته ساده نامیده میشوند،

(۴)

International Bill of exchange / Promissory
note; Lettre de Change / Billet international.

(۲): محمد صفری، جزوه حقوق تجارت ۳ (تهران: انتشارات دانشکده

علوم قضائی و خدمات اداری، ۱۳۶۶) شماره ۱۶، صفحه ۲۱.

(۳): ماده ۳۰۷ قانون تجارت.

(۴): ممکن است اسناد حمل کالا بدون برات بانک کشور خریدار برسد، که

بآن در اصطلاح بانکداری و صولی اسنادی "میگویند. یعنی مشتری پس
از تادیه مبلغ مورد معامله، اسناد مربوطه را جهت تحویل کالا بدست
میاورد.

و در دو جهت صادرات و واردات کاربرد دارند .

برای اسنادی را با دیدیک وسیله مهم پرداخت اعتباری بشمار آورد . زیرا معمولاً "فروشنده کالا" با استفاده از این روش بخریدار خود مهلتی جهت پرداخت قیمت میدهد . نحوه عمل با اینگونه است که برات اسنادی توسط بانک خارجی بیانک کشور محل اقامت خریدار رسیده ، و با توجه بدرجه اعتماد و اطمینان فروشنده بیکی از صور زیر ارائه میگردد :

الف - واگذاری اسناد حمل کالا توسط بانک در مقابل قبولی

(۱)

برای ویا اخذ سفته بدون سررسید از خریدار .

این طریق نه نهایت اعتماد با یاع را نسبت بمشتری نشان میدهد .

زیرا شخص اخیر فرصت مییابد تا مال التجاره را در بازار داخلی بفروشد . رسانیده و سپس وجه برات ویا سفته را پرداخت نماید .

ب - واگذاری اسناد حمل کالا در مقابل قبولی برات مدت دار

(۲)

و یا اخذ سفته با سررسید مشخص از خریدار - این روش از لحاظ تکنیکی

همانند مورد قبیل بوده با این تفاوت که فروشنده مهلت معینی را مثلاً

۶،۳ ویا ۹ ماه جهت تادیه وجه برات ویا سفته در نظر میگیرد . بایسن

ترتیب خریدار میبایست مال التجاره را در مدت سند بفروشد و رسانیده و

تعهدات خود را بر اساس قبولی اسناد فوق اجرا نماید .

ج - واگذاری اسناد مربوط به کالادرقبال پرداخت یک بخش

(۳)

از قیمت کالا و قبول مانده - فروشنده ممکن است دستور دهد که اسناد

(۱): On Consignment basis against signed Promissory note / bill bearing no fixed Period.

(۲): Documents against acceptance of a draft for... a Promissory note for...

(۳): Documents against Payment of a part of the Price and acceptance of a draft or a promissory note for balance.

کالا در ازای پرداخت قسمتی از بهای آن و قبول برات ، و یا دادن سفته جداگانه جهت مانده مبلغ مورد معامله بخریدار و اگذا رگردد. اسناد اخیر میتواند بدون ذکر سر رسید و یا با قید آن بترتیب مذکور در فوق تنظیم و رد و بدل شود .

(۱)
د- واگذاری اسناد کالا در مقابل پرداخت - این روش بعلاست کوتاه بودن مهلت پرداخت ضعیف ترین وسیله پرداخت اعتباری در نوع خود میباشد. معذک چون از برات یا سفته استفاده میشود نسبت به طریقه اعتبارات اسنادی که یک روش پرداخت نقدیست، و ذکر آن خواهد در فست و اجد اهمیت بیشتری از لحاظ اعطای اعتبار به خریدار است (مگر اینک که در سیستم اعتبار اسنادی از مکا نیسم برات یا سفته بشرح فوق استفاده شود). ممکن است اسناد حمل کالا در مقابل صدور براتی بوعده چند روز از تاریخ رویت تسلیم خریدار گردد. همچنین احتمال دارد برات ، دیداری (یعنی بی وعده و بدون سر رسید) بوده و اسناد کالا در مقابل پرداخت آن تحویل مشتری شود .

قسمت اعظم پروات و سفته های بین المللی در حال حاضر تابع مقررات کنوانسیون ژنو مورخ ۷ ژوئن ۱۹۳۰ میباشد. این کنوانسیون شامل سه قرارداد است :

(۱): Documents against payment of a draft payable... days after sight.

(۲): Documents against payment of a sight draft.

(۳): Loussouarn et Bredin , "Droit du Commerce international" (Paris, Sirey 1969) PP.705 ets. ; Sweet and Maxwell's legal editorial Staff, "Commercial Law Statutes" (London, Sweet and Maxwell , 1979) PP.59 and next.

قرارداد اول - مقررات اسناد تجارتي را پيش بيني مينمايد و شامل دو ضميمه است. ضميمه اول در ۷۸ ماده، مقررات متحدالشکل مورد توافق را منعکس و اين قواعد و اردقوانين تجاري کشورهاي عضوگريده است. ضميمه دوم در ۲۳ ماده موارد عدم توافق کشورهاي امضاءکننده را نشان ميدهد. لذا در اين موارد مقررات قبلي تمام کشورها کماکان بقوت خود باقيمانده است.

قرارداد دوم - که در ۲۵ ماده نگاشته شده در موضوع تعارض قوانين بوده و همراه قرارداد اول حاکم بر روابط ناشي از برات و سفته بين المللي ميباشد (قرارداد سوم راجع به حق تمبر برقرار شده است). اخيرا "پيش نويس کنوانسيون در ۹۱ ماده در مورد برات و سفته بين المللي توسط آنسيترال (UNCITRAL) (کميسیون حقوق تجارت بين المللي سازمان ملل متحد) طی بيستمين اجلاس آن بتاريخ ۱۴ اوت ۱۹۸۷ بتصويب رسيده که پس از امضاء تعدادی از کشورهای جهان، جانشين قرارداد اول و دوم کنوانسيون ژنو ۱۹۳۰ و مقررات ديگر نظامهای حقوقی مشترک بين المللي در اين زمينه خواهد گرديد. لازم بتذکر است که کشورهای تابع نظام حقوقی "کامن ليو" Common Law، "باين کنوانسيون نپيوسته و قانون سال ۱۸۸۲ انگلستان تحت عنوان "Bill of exchange act" را مورد عمل قرار ميدهد. کشورهای آمريکائی نيز توسط کنوانسيون هاوانس (پایتخت کشور کوبا) معروف به کدبستامانت "Code Bustamante" مقررات مشترکی دارند که در تمام کشورهای آمريکای لاتين در خصوص برات و سفته بين المللي مورد عمل قرار ميگيرد. اين قواعد تحت تاثير قانون آمريکا در "UCC" (Uniform Commercial Code) تنظيم گرديده اند.

۲- اعتبارات اسنادی : این اعتبارات از مهمترین وسایل

پرداخت در تجارت بین المللی میباشد. برای تشریح چگونگی عملکرد آن لازم است ذکر است که تمام فروش های بین المللی منتهی بصورت اسنادی از قبیل بارنامه، بیمه نامه و غیره میگردد. این اسناد بیا نگر انجام دقیق و کامل قرارداد ببيع تجاری بوده و بویژه بارنامه حمل کالا نشان میدهد که مال التجاره در مرحله حمل به کشور مقصد میباشد. اعتبارات اسنادی برای این ایده بنا شده که معامله روی اسناد مذکور توسط بانک قطعاً " واجد همان آثار معامله مستقیم بر روی کالای فروخته شده خواهد بود. باین ترتیب بانک صادرکننده اعتبار که این نوشتجات در اختیارش قرار میگیرد از تضمین محکمی جهت بازگشت مبلغ پرداختی برخوردار میگردد.

اعتبارات اسنادی بدو صورت کلی برگشت پذیر و برگشت ناپذیر وجود داشته است. (۳)

اعتبار اسنادی برگشت پذیر، از طرف بانک یا خریدار کالای ابطال اعاده و ابطال بوده و فقط ایجا دکننده یک تعهد اخلاقی میباشد. از لحاظ سابقه، تقریباً "تا پس از جنگ جهانی دوم این اعتبار معمول و متداول و تضمین کافی جهت پرداخت بهای کالای محسوب میشده است. زیرا فروشندگان ندرتاً "با عدم پرداخت خریداران مواجه میشده اند. اما از آن تاریخ به بعد بعلمت گسترش فعالیت های تجاری بین المللی و بالنتیجه خطرات ناشی

(۱): Documentary Credit , Crédit documentaire

(۲): Bill of lading ; Connaissance دریاپی اسناد حمل
 Insurance Policy ; Police d'assurance اسناد بیمه
 Signed Invoice ; Facture Signée اسناد فروش
 Consular Invoice , Facture Consulaire سیاه کنسولی

(۳): Revocable, Irrevocable.

از آن ، این روش اهمیت خود را از دست داد .

— اعتبار اسنادی برگشت ناپذیر ، برخلاف مورد قبلی برای

فروشنده یک تضمین قطعی و واقعی محسوب میشود . اعتبار یا تضمین پرداخت ثمن معامله ، قبل از اجرای قرارداد داده شده و بانک شرایط واگذاری اعتبار و اسناد و مدارک لازم را بدین منظور با اطلاع فروشنده میرساند . نوع خاصی از این روش پرداخت " اعتبار اسنادی تأیید شده " (۱) میباشد که اطمینان ۱۰۰٪ برای فروشنده در پرداخت قیمت کالا بوجود میآورد . بموجب آن ، بانکی در کشور فروشنده کلاً علاوه بر بانک صادرکننده اعتبار (در کشور خریدار) تعهد پرداخت وجه اعتبار را مینماید . این طریق در حال حاضر بخصوص بوسیله فروشندگان آمریکائی و اروپائی مورد عمل قرار میگیرد .

از توضیحات فوق رویه مرفته معلوم میگردد که در طریق اعتبارات

اسنادی جهت پرداخت قیمت ، دورا بطنه حقوقی میان سه طرف بوجود خواهد آمد . اول رابطه میان بانک صادرکننده اعتبار و فروشنده کسبه اهمیت بیشتری دارد و دوم رابطه بین بانک مذکور با خریدار . (۲)

در معاملات بازرگانی بین المللی از اعتبارات اسنادی در

دو جهت استفاده میگردد : صادرات و واردات .

اول — اعتبارات اسنادی صادراتی — آن است که توسط

بانک خارجی بدرخواست خریدار خارجی در کشور فروشنده یا کشور خریدار جهت صادرکننده کلاً گشایش مییابد .

دوم — اعتبارات اسنادی وارداتی — وقتی است که بانک داخلی

(۱): Confirmed; Confirmé

(۲): External relationship; Rapport dominant

(۳): Inner relationship; Rapport interne

بدستور خریدار اقدام با افتتاح آن بفتح فروشنده خارجی در کشور فروشنده
و یا نزد خود مینماید .

اعتبارات اسنادی، روش پرداخت نقدی را در روابط تجاری
بین المللی تشکیل میدهند زیرا فروشنده بمحض ارائه اسناد مورد نظر
مطابق شرایط اعتبار اسنادی از وجه آن استفاده خواهد نمود .
(۱)

بدین جهت بانکها برای افتتاح اعتبار شرايطی را برای
متقاضی از قبیل حسن شهرت تجاری، سابقه روابط شخص با بانک، وضعیت
حسابهای مالی او در نظر میگیرند. و برای این پایه و اساس نوع اعتبار
اسنادی و شرایط آنرا تعیین مینمایند .

مقررات اعتبارات اسنادی در تجارت بین المللی توسط اتاق
(۲)

بازرگانی بین المللی بر اساس رویهها و عرف و عادت تجاری و بانکی
تهیه و تاحال چندبار مورد تجدید نظر قرار گرفته است. این مقررات اولین بار
در سال ۱۹۳۳ تدوین و سپس بترتیب در سالهای ۱۹۶۲، ۱۹۷۴ و بالاخره ۱۹۸۳
اشکالات قبلی حتی الامکان رفع و مجموعه قواعد نسبتاً " کاملی در این
زمینه ارائه شد. در ایران تعدادی از بانکهای کشور تا سال ۱۳۵۵ بطور
انفرادی این مقررات پیوسته و در حال حاضر شورای عالی بانکها در تاریخ
۱۳۶۳ یعنی ۱۹۸۴ مقررات جدید را در ۵۵ ماده مورد تصدیق قرار داده و جهت
اجرا^(۳) تماماً بانکهای کشور را بلاغ نموده است .

(۱): در حال حاضر بکرات مشاهده میشود که فروشندگان متخلف کسب لادر
کشورهای گوناگون با تبا نی دیگر دست اندرکاران مانند متصدیان
حمل و نقل ، در مفاد و مندرجات اسناد مربوطه مانند بارنامه
(بخصوص تاریخ یا رگیری) مرتکب جعل و تزویر شده و آنرا با شرایط اعتبار
اسنادی تطبیق و از جوه مربوطه استفاده میکنند. در این زمینه
دعای تجاری متعدد و پیچیده ای مطرح گردیده است .

ICC = International Chamber of Commerce

CCI = Chambre de Commerce Internationale.

(۳): رک. مقررات اعتبارات اسنادی، مجله حقوقی، زمستان ۱۳۶۵ شماره ۷،

ص ۲۸۷-۲۵۹.

(۱)

۳- پرداخت درازای اسنادومدارک: روش پرداخت جدیدیست

که ابتدا بوسیله شرکتها ی آمریکائی مورد استفاده قرار گرفت و سپس بجهت کاربرد آن در تجارت با اروپا راه یافت. براساس این سیستم موسسه اعتباری یا فاکتور^(۲) مطالبه مورد پرداخت خریداران خارجی را بتا جر صا درکننده درقبال واگذاری اسنادومدارک طلبهای مربوطه میپردازد و خود قائم مقام نامبرده در وصول آنها میگردد. البته یک قرارداد از پیش جزئیات عملیات حقوقی بین فاکتور و صا درکننده را پیش بینی میکند. این قرار داد معمولاً "واجب شرط خاصی است که بموجب آن تا جر موظف میباشد تمام اسناد تجاری خود را به موسسه مذکور انتقال دهد. قید این شرط بخاطر آن است که احتمال دارد صا درکننده اسناد سهل الوصول را نزد خود نگهداشته تا وجوه مربوطه را با تزویر دریافت کند و اسناد مشکوک و غیر قابل اقدام را به فاکتور واگذار نماید. روی این اصل موسسه اخیر بعنوان اقسام احتیاطی در قرارداد اختیار رد بعضی از اسناد را برای خود محفوظ میدارد. در عمل بمنظور گسترش هر چه بیشتر پرداختهای اعتباری، فاکتور با اطلاع مشتری میسراند تا سقف معینی اعتبار، فاکتورهای فروش و اسناد دیگر مشتری را رد نخواهد کرد. این سیستم پرداخت اعتباری بوسیله حساب جاری که موسسه در دفاتر خود بنا م تا جر بازمی کند عمل مینماید.

لازم بتذکر است که صا درکننده میبایست صورت حسابی بهمراه اسناد

دال بر حمل کالا بمقصد خریدار خارجی همچنین تقاضای کتبی پرداخت

(۲)

قیمت آنها را ضمیمه برگ رسید تحویل دهد و همزمان باید رسماً "باطلاع

خریدار مذکور بر سر آنکه بدهی مربوط به ثمن معامله به طلب کار جدید

(۱): Factoring ; Affacturage

(۲): Factor

(۳): از جمله ممکن است مشتری براتی را که بقبولی خریدار خارجی رسیده

است به "Factor" تسلیم نماید.

یعنی موسسه فاکتور پرداخت شود. سپس موسسه اخیر، مبالغ مورد نظر را بحساب جاری موصوف وارد مینماید که ما درکننده میتواند بلافاصله از آن استفاده کند. ضمن اینکه موسسه توسط اسناد واگذاری، طلب مندرج در روی آنها را از خریدار خارجی مطالبه خواهند نمود.

این روش پرداخت قیمت که با دخالت موسسه فاکتور در معاملات خارجی قابل پیاده شدن است نهایتاً " سبب تشویق و ترغیب صادر-

کنندگان کا لایخارج خواهد گردید. نمونه پیچیده این روش پرداخت اعتباری صادراتی نام دارد. درکشورها ئیکه صادراتشان نه بر پایه صدور

مواد خام اولیه بلکه بر اساس کالاهای ساخته شده صنعتی استوار میباشد، تسهیلات پرداخت اعتباری قیمت جهت بازرگان صادرکننده بوجود آمده است. در حالیکه همین تسهیلات برای واردکننده کا لاو خدمات وجود ندارد.

بعنوان مثال، درکشور فرانسه سیستم حقوقی پرداخت اعتباری در صادرات ایجاد گردیده که نقش مهمی را در گسترش صادرات ایفا میکند.

در این روش، دو موسسه دولتی، یکی بانک فرانسوی تجارت خارجی (۲) و دیگری شرکت فرانسوی بیمه تجارت خسار (۳)

(COFACE) عملیات متنوع و عمده ای را ممکن میسازند:

اول - پرداخت اعتباری به صادرکننده - در این روش به شخص اخیر مبلغی بصورت پیش پرداخت اعطاء میگردد، تا باین وسیله بتواند

منابع لازم را جهت تولید و ارسال کا لایکشورهای خارجی تا زمان وصول

(۱): Export on Credit ; Crédit a l'exportation

(۲): Banque française du commerce extérieur.

(۳): compagnie française d'assurance pour la Commerce extérieur

(۴): Crédit - fournisseur

(۵): Crédit de Pre financement

بهای آنها بدست آورد. مدت این پرداخت اولیه حداکثر ۲ سال و میزان آن تا ۹۰٪ مخارج تولید و صدور با توجه بقراردادهای صادرکننده با مشتریان خارجی میباشد. اضافه میشود همزمان با این پیش پرداخت اقدام به صدور برات یا سفته در وجه بانک خواهد شد.

علاوه بر این مورد صادرکننده میتواند پس از صدور کار لا بـ سـ ا ر ج طلبهای مدت دار خود را از خریداران خارجی، بصورت اعتبار از سیستم فوق دریافت و در ازای آن اقدام به صدور بیروا ت و سفته بعهده بدهکار واردکننده و بعهده خود بحواله کرد یا نک پرداخت کنند نماید.

(۱)

(۲)

دوم - پرداخت اعتباری از طرف خریدار خارجی - در این طریق،

اعتباری بمنظور خرید کالا در اختیار مشتری خارجی قرار میگیرد تا بتواند از صادرکننده (فرانسوی) کالای مربوطه را خریداری نماید. وجوه لازم در قالب عقد قرض قابل پرداخت و از جانب خریدار بحساب صادرکننده واریز میگردد که در ازای آن سفته‌هایی تنظیم و در اختیار بانک اعتبار دهنده قرار میگیرد.

در تمام روشهای فوق، پرداخت قیمت کالا در برابر زرگانی بین -

المللی را سیستم بیمه "COFACE" تحت پوشش داشته و ریسکهای عدم پرداخت ناشی از جنگ، ورشکستگی یکی از طرفین، عوامل طبیعی، را بعهده گرفته، امنیت و اطمینان صادرکنندگان را در مجموع موجب میگردد.

(۱): Credit de mobilisation des créances nées sur l'étranger

(۲): Crédit - acheteur